

Χρέος, δημογραφικό, μεσαία τάξη. Οι τρεις Σφίγγες.

Του [Δημήτρη Τρικεριώτη](#)

Εισαγωγή

Το δύσκολο και απρόβλεπτο μέλλον μας δεν φαίνεται να εξαντλείται στα χρόνια του τρίτου μνημονίου, πόσο μάλλον όσο παραμένουν ο φόβος και η αβεβαιότητα για ένα τέταρτο μνημόνιο που θα καλείται να κλείνει τα ημιτελή προηγούμενα και να εισάγει στα επόμενα. Ούτε φυσικά εξαντλείται σε μια τραπεζική ανακεφαλαιοποίηση, που κάθε λίγο μπορεί να επαναλαμβάνεται για να σκεπάζει νέες τρύπες, που αδιέξοδες και ανεπαρκείς πολιτικές θα συνεχίσουν να ανοίγουν.

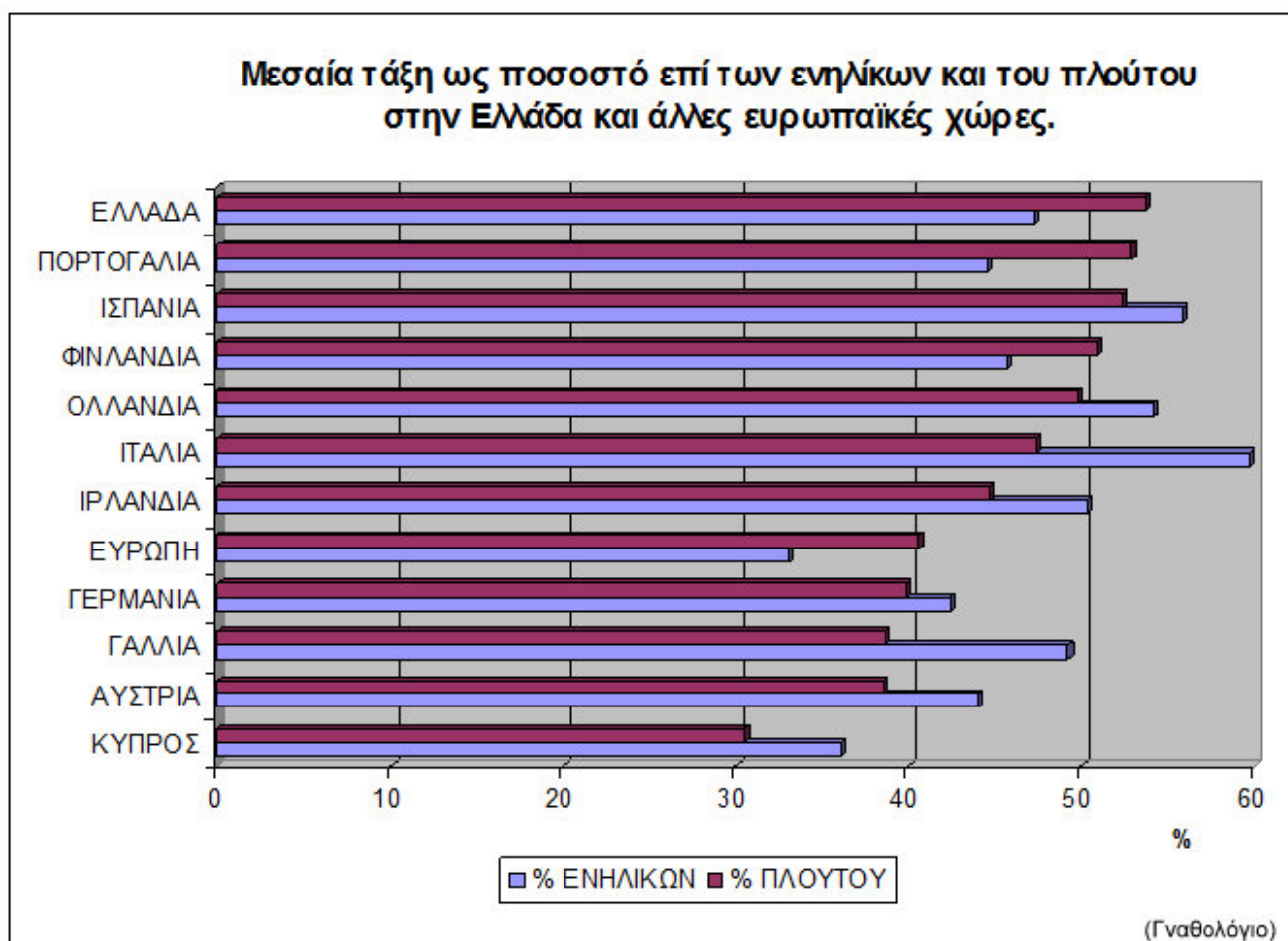
Πάντως, το μέλλον μιας χώρας σίγουρα εξαντλείται όταν οι άνθρωποι της εξαναγκάζονται να χάνουν τον πλούτο μιας ζωής ή και περισσότερων γενεών και ταυτόχρονα εμποδίζονται να δημιουργήσουν νέο. Όταν οι πολίτες της από ελεύθερα παραγωγικά άτομα μετατρέπονται σε εξαρτημένες και άβουλες μονάδες, που δεν παράγουν πλούτο για τα νοικοκυριά τους, αλλά για την εξυπηρέτηση ενός χρέους, που ολοένα και υπερβαίνει τις δυνατότητές τους. Όταν ο πληθυσμός συρρικνώνεται από έναν δυσμενή δείκτη γονιμότητας, που συνυπάρχει με συνθήκες αναγκαστικής μετανάστευσης των νέων και αναπότρεπτης περιθωριοποίησης ολοένα και αυξανόμενων εκπροσώπων της τρίτης ηλικίας.

Μεσαία τάξη

Λίγο μετά την είσοδο στον 21^ο αιώνα, η χώρα μας μπήκε στην ευρωζώνη. Αυτά τα σχεδόν 15 χρόνια, βασικά στοιχεία από την οικονομική μας ταυτότητα δεν άλλαξαν. Για παράδειγμα εξακολουθούμε να έχουμε στην Ευρώπη το υψηλότερο ποσοστό αυτοαπασχόλησης καθώς και μικρών επιχειρήσεων με προσωπικό κάτω από 10 άτομα. Αλλά το πιο σημαντικό, ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες, είναι η

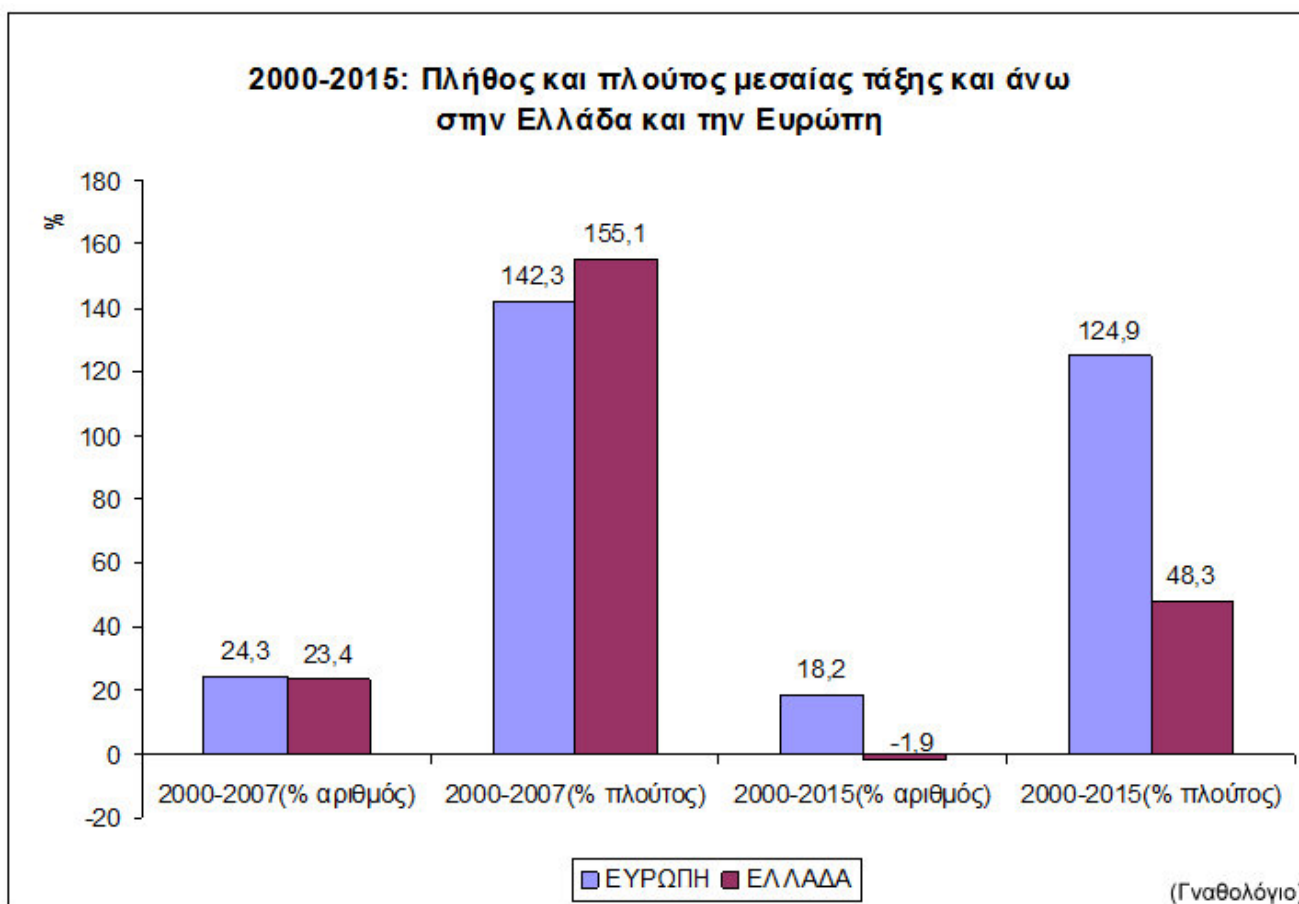
κατάσταση και τα χαρακτηριστικά που έχει η μεσαία τάξη στην χώρα μας. Και αυτό διότι μέχρι τώρα αυτή μπορούσε να παρέχει έσοδα στο κράτος και με τον πλούτο της να επιχειρεί, να καταναλώνει και να δημιουργεί θέσεις εργασίας.

Σύμφωνα με την έρευνα της Credit Suisse στην μεσαία τάξη της χώρας μας ανήκουν σήμερα περίπου 4,309,000 ενήλικοι Έλληνες, οι οποίοι κατέχουν περιουσία από περίπου 32,000 μέχρι 320,000 ευρώ. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε κάτι εξαιρετικά ενδιαφέρον για το μερίδιο του πλούτου της μεσαίας τάξης στον συνολικό πλούτο της χώρας μας. Ενώ η μέση ευρωπαϊκή τάση είναι φθίνουσα (από 47,2% το 2000 σε 40,6% το 2015), η Ελλάδα παρουσιάζει ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά στην Ευρώπη με 53,6%, που την κατατάσσει στην 4^η θέση μετά την Σλοβενία, την Ουγγαρία και την Σλοβακία. Στο γράφημα-1 παρατηρούμε αυτή την σημαντική οικονομική ιδιαιτερότητα της χώρας μας σε σχέση με άλλες χώρες του Βορρά και του Νότου.

Γράφημα 1

Έχει ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την οικονομική πορεία της μεσαίας τάξης στην Ελλάδα από το 2000 μέχρι το 2015. Στο σύνολό της η μεσαία τάξη στην χώρα μας αριθμητικά συρρικνώθηκε από το 55% που κατείχε στον ενήλικο πληθυσμό το 2000 σε 47% το 2015. Μέσα σε αυτά τα 15 χρόνια φαίνεται να έχει αυξήσει τον πλούτο της. Ωστόσο, στην έρευνα της Credit Suisse, με αυτή την αύξηση υπολογίζεται και η αύξηση του πλούτου του 2,8% του ενηλίκου πληθυσμού που βρίσκεται άνωθεν της μεσαίας τάξης. Στο γράφημα-2 απεικονίζεται η αύξηση του πλήθους και του πλούτου της μεσαίας τάξης και άνωθεν αυτής στην Ελλάδα σε σχέση με την Ευρώπη .

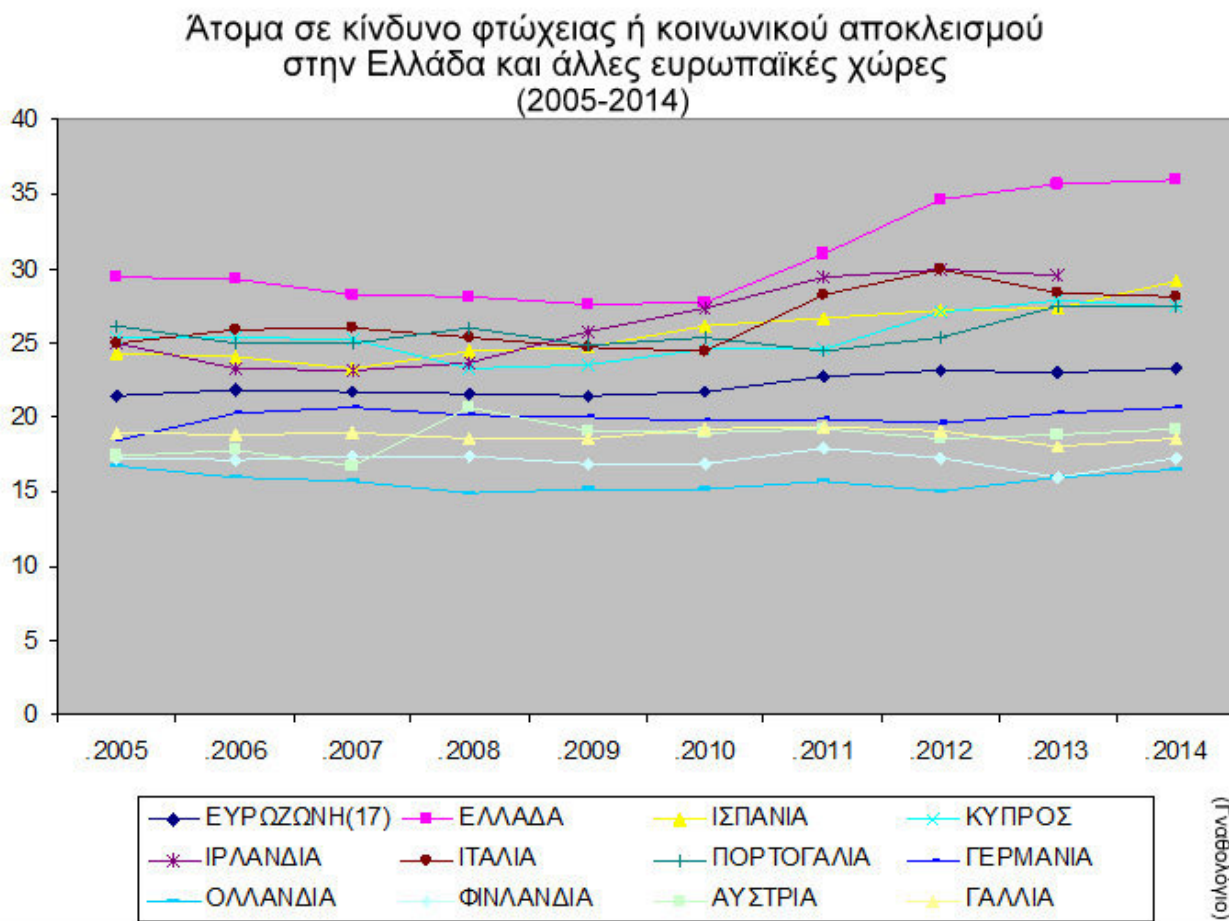
Γράφημα 2

Παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα αυτή η αύξηση ακολουθεί αναλογικά την τάση που σημειώθηκε συνολικά στην Ευρώπη κατά την περίοδο 2000-2007. Μετά την κρίση του 2008 οι απώλειες για την χώρα μας ήταν συγκριτικά πολύ μεγαλύτερες από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο.

Ωστόσο πρέπει να διευκρινιστεί ότι από τον επιπλέον πλούτο των 200 δις ευρώ σε σχέση με το 2000, μόνο τα 115 αφορούν την μεσαία τάξη. Με άλλα λόγια, το μέσο

κέρδος για τα μέλη, τα οποία τελικά παρέμειναν σε αυτήν, ήταν περίπου 26,000 ευρώ, σε αντίθεση με το μέσο κέρδος που είχαν οι εκπρόσωποι της μεγάλης αστικής τάξης, άνωθεν της μεσαίας, που ήταν περί τα 340,000 ευρώ, χωρίς μάλιστα να παρατηρηθεί δική τους συρρίκνωση.

Έτσι η αριθμητική συρρίκνωση της μεσαίας τάξης σε συνδιασμό με την πολύ μικρή αύξηση του πλούτου της οδηγεί σε στασιμότητα, αλλά και περιθωριοποίηση εκείνων που ολοένα χάνουν την περιουσία τους. Η φτωχοποίηση караδοκεί και τα ποσοστά του κοινωνικού αποκλεισμού συνεχίζουν να αυξάνονται. Στο γράφημα-3 παρατηρούμε αυτή την δυσμενή κοινωνική εξέλιξη από το 2005 μέχρι το 2014 που σχεδόν διαχωρίζει με σαφήνεια τις χώρες του Βορρά από εκείνες της Περιφέρειας, εκατέρωθεν του ευρωπαϊκού(EZ-17) μέσου όρου.

Γράφημα 3

Τελικά, το όποιο σημαντικό οικονομικό όφελος από την περίοδο 2000-2015 κεφαλοποιήθηκε υπεράνω των ορίων της μεσαίας τάξης. Και είτε με τη μορφή των γνωστών 85 δις ευρώ, που κατευθύνθηκαν στους περίπου 250,000 Έλληνες που

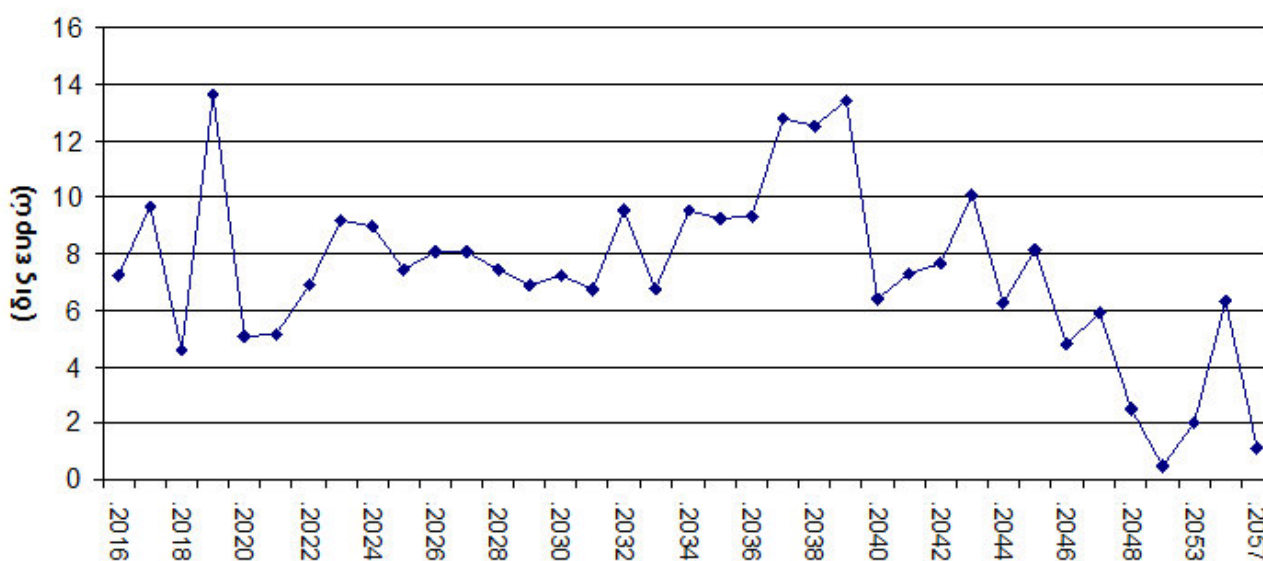
βρίσκονται άνωθεν αυτής, είτε με τη μορφή πολύ περισσότερων αγνώστων ποσών, θα παραμένει, ως είθισται, φορολογικά στο απυρόβλητο και έτσι οικονομικά αναξιοποίητο για την χώρα.

Η μεσαία τάξη εξαναγκάζεται τώρα να καλύψει και αυτό το έλλειμμα τάξης και δικαιοσύνης από τις σάρκες και το υστέρημά της και να υποστεί απώλειες στην κινητή και ακίνητη περιουσία της, τέτοιες που πολύ σύντομα θα την οδηγήσουν εκτός από την αριθμητική και στην μεγάλη οικονομική της συρρίκνωση. Αλλά, όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω, αυτό δεν έχει να κάνει μόνο με τις άστοχες πολιτικές ΝΔ-ΠΑΣΟΚ-ΣΥΡΙΖΑ, αλλά και με την δυναμική που θα αποκτούν χρόνο με τον χρόνο, χρέος και δημογραφικό, από μόνα τους και κυρίως ενισχύοντας το ένα το άλλο.

Χρέος και δημογραφικό

Δεν υπάρχει κάτι να προστεθεί για το χρέος, πέρα από το να υπενθυμιστεί ότι με τα σημερινά δεδομένα, πριν και αν αρχίσει η συζήτηση για αυτό με τους δανειστές, η οικονομική ζωή των Ελλήνων πολιτών θα καθορίζεται από αυτό μέχρι το 2057 με τον ρυθμό που απεικονίζεται στο γράφημα-4.

**Εξυπηρέτηση ελληνικού χρέους από το 2016-2057
(πριν το νέο δάνειο του τρίτου μηνόμιο)**

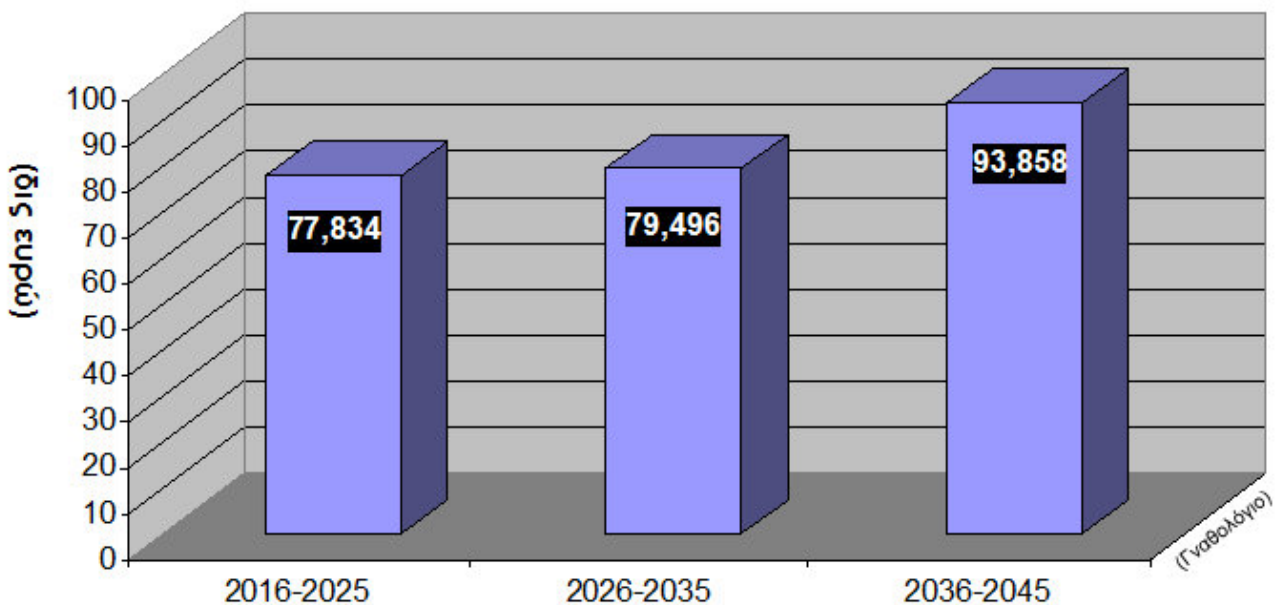

(Γναθολόγιο)

Γράφημα 4

Αν μάλιστα χωρίσουμε τον χρόνο σε δεκαετίες τότε τα ποσά που προκύπτουν και πρέπει να εξυπηρετηθούν είναι αυτά που καταγράφονται στο γράφημα-5. Κάθε επόμενη δεκαετία, το ποσό ανεβαίνει και ειδικά την τρίτη, από το 2036-2045 φτάνει τα 94 δις ευρώ. Σύμφωνα με τα προσδόκιμα επιβίωσης, οι περισσότεροι από τους σημερινούς 50ρηδες θα ζήσουν, αν όχι όλη, αρκετά χρόνια από αυτήν την τελευταία και πιο δύσκολη δεκαετία του χρέους.

**Εξυπηρέτηση ελληνικού χρέους πς επόμενες τρεις δεκαετίες
(πριν το νέο δάνειο του τρίτου μνημονίου)**

Γράφημα 5

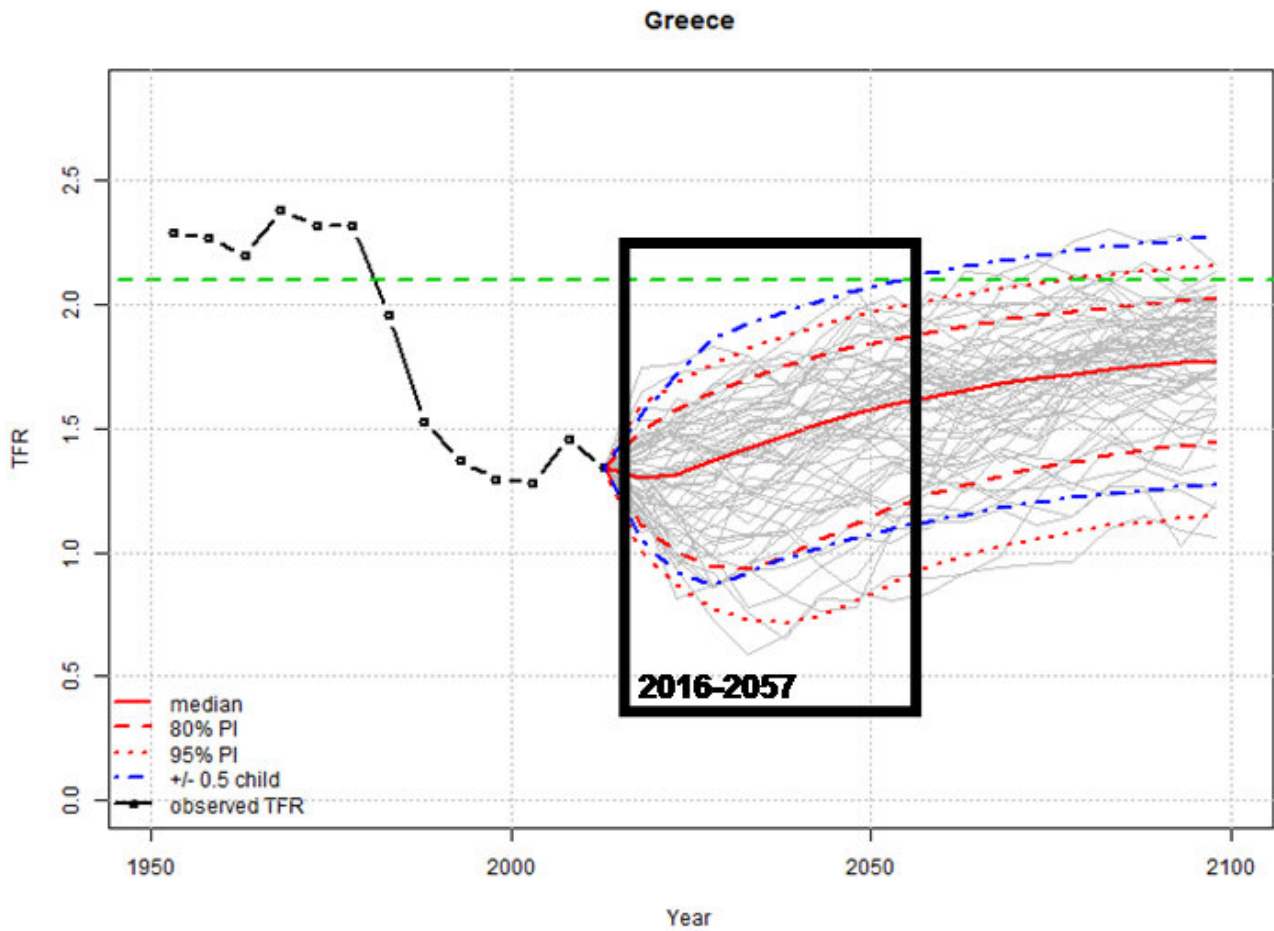
Το χρέος, λοιπόν, αφορά την πλειονότητα των Ελλήνων που υπάρχουν σήμερα. Άλλοι θα μεγαλώσουν με αυτό, άλλοι θα ωριμάσουν με αυτό και άλλοι θα γεράσουν με αυτό. Και φυσικά πολλοί θα γεννηθούν με αυτό. Αλλά αυτοί θα είναι και οι λιγότεροι. Και εκεί είναι το μεγάλο πρόβλημα, που συνοψίζεται στην πρόβλεψη ότι τα επόμενα χρόνια, όλο και λιγότεροι Έλληνες θα καλούνται να πληρώσουν για ένα χρέος που θα αυξάνεται, ακόμη κι αν επιμηκυνθεί αφού τα επιτόκια θα μπορούν ανά πάσα στιγμή να ανεβαίνουν.

Ήδη σήμερα μιλάμε από πολλές θέσεις αδυναμίας. Το εργατικό δυναμικό παρότι

βρίσκεται στο [μεταπολεμικό του ναδίρ](#) συνεχίζει να κατρακυλά λόγω της αναπόφευκτης μετανάστευσης. Ήδη από το 2011 και επί τέσσερα συνεχόμενα χρόνια οι θάνατοι υπερβαίνουν τις γεννήσεις. Όπως σκιαγραφήθηκε πιο πάνω η μεσαία τάξη από κορμός της οικονομίας θυσιάζεται χωρίς σχέδιο και στην άτακτη πτώση της παρασέρνει τις δυνατότητες για ανάκαμψη και ανάπτυξη της χώρας.

Και όταν οι δρόμοι του χρέους συναντηθούν με τις καμπύλες του δημογραφικού τα πράγματα δείχνουν να γίνονται ακόμη πιο αβέβαια και περίπλοκα. Τα διαγράμματα με τις στατιστικές προβλέψεις από τον ιστότοπο των Ηνωμένων Εθνών δίνουν τα όρια μέσα στα οποία θα κινηθούμε τα επόμενα χρόνια. Η μοναδική παρέμβαση που έχει γίνει στην αναπαραγωγή τους είναι η σήμανση της περιόδου 2016-2057, που αφορά την κρίσιμη περίοδο αποπληρωμής του χρέους. Οι εκόνες μιλούν από μόνες τους και έτσι τα σχόλια είναι περιττά για τις επιπτώσεις αυτών των προβλέψεων στο θέμα της εξυπηρέτησης του χρέους, το εργασιακό, το ασφαλιστικό και πρώτα και κύρια στο ίδιο το ζήτημα της ύπαρξης και της συνέχειάς μας ως χώρα.

Στο γράφημα-6 παρατηρούμε ότι ο ήδη δυσμενής δείκτης ολικής γονιμότητας προβλέπεται να παραμείνει τις επόμενες τρεις δεκαετίες και μέχρι το τέλος του αιώνα κάτω από το όριο ανανέωσης του 2,1 παιδιά/γυναίκα.

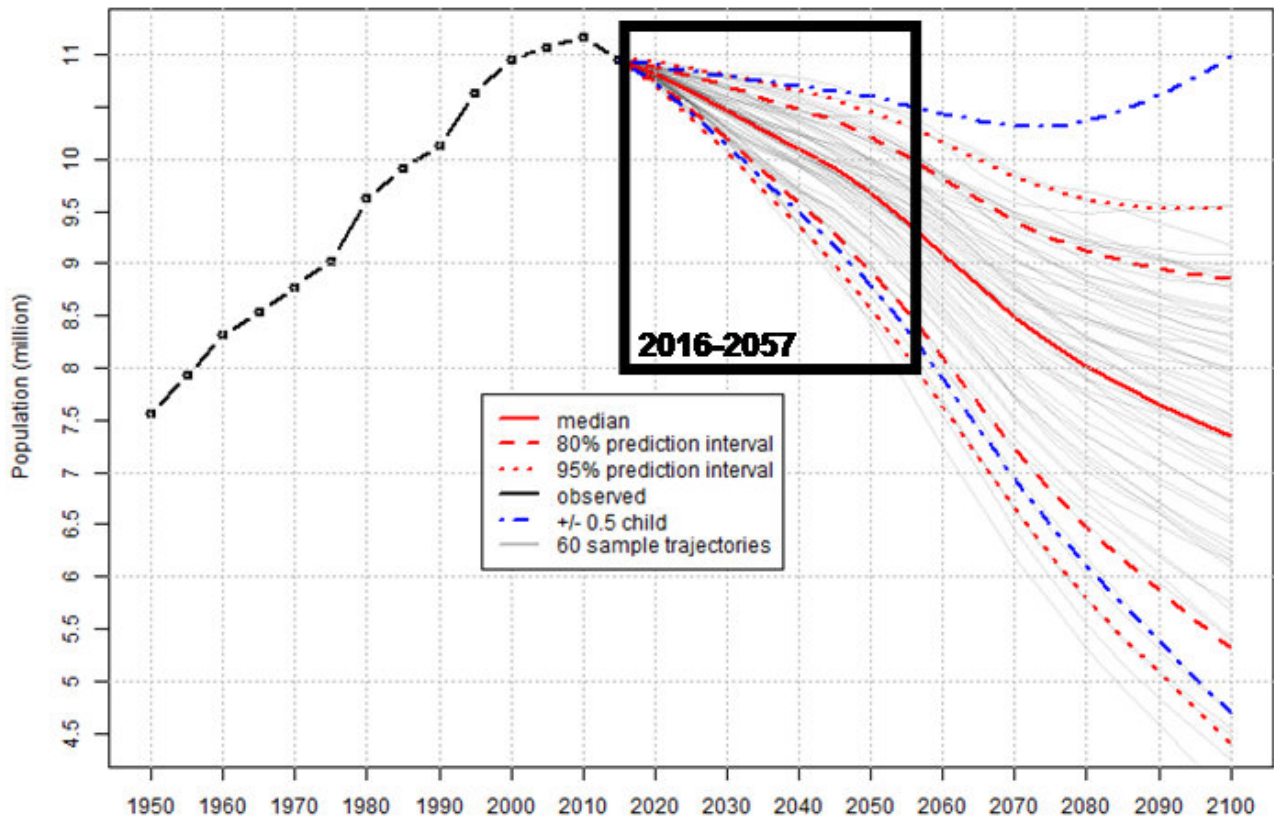

Γράφημα 6

Για τις ίδιες χρονικές περιόδους, στο γράφημα-7 παρατηρούμε την πρόβλεψη για μείωση του συνόλου του ελληνικού πληθυσμού, στο γράφημα-8 την πρόβλεψη για την ελάττωση των αριθμού των ατόμων μέχρι 19 ετών και στο γράφημα-9 την πρόβλεψη για μια μεγάλη μείωση των ατόμων 20-64 ετών.

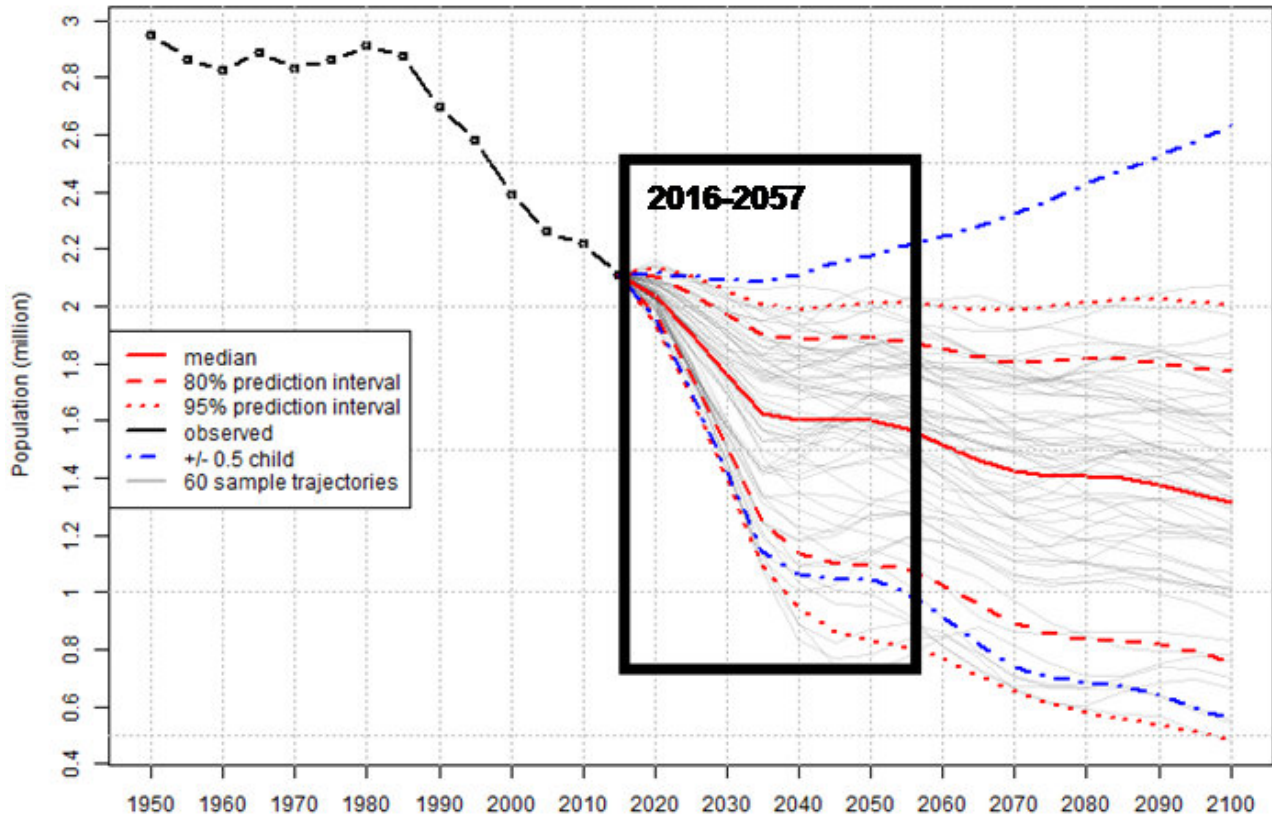
Greece: Total Population

Source: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015).
World Population Prospects: The 2015 Revision. <http://esa.un.org/unpd/wpp/>

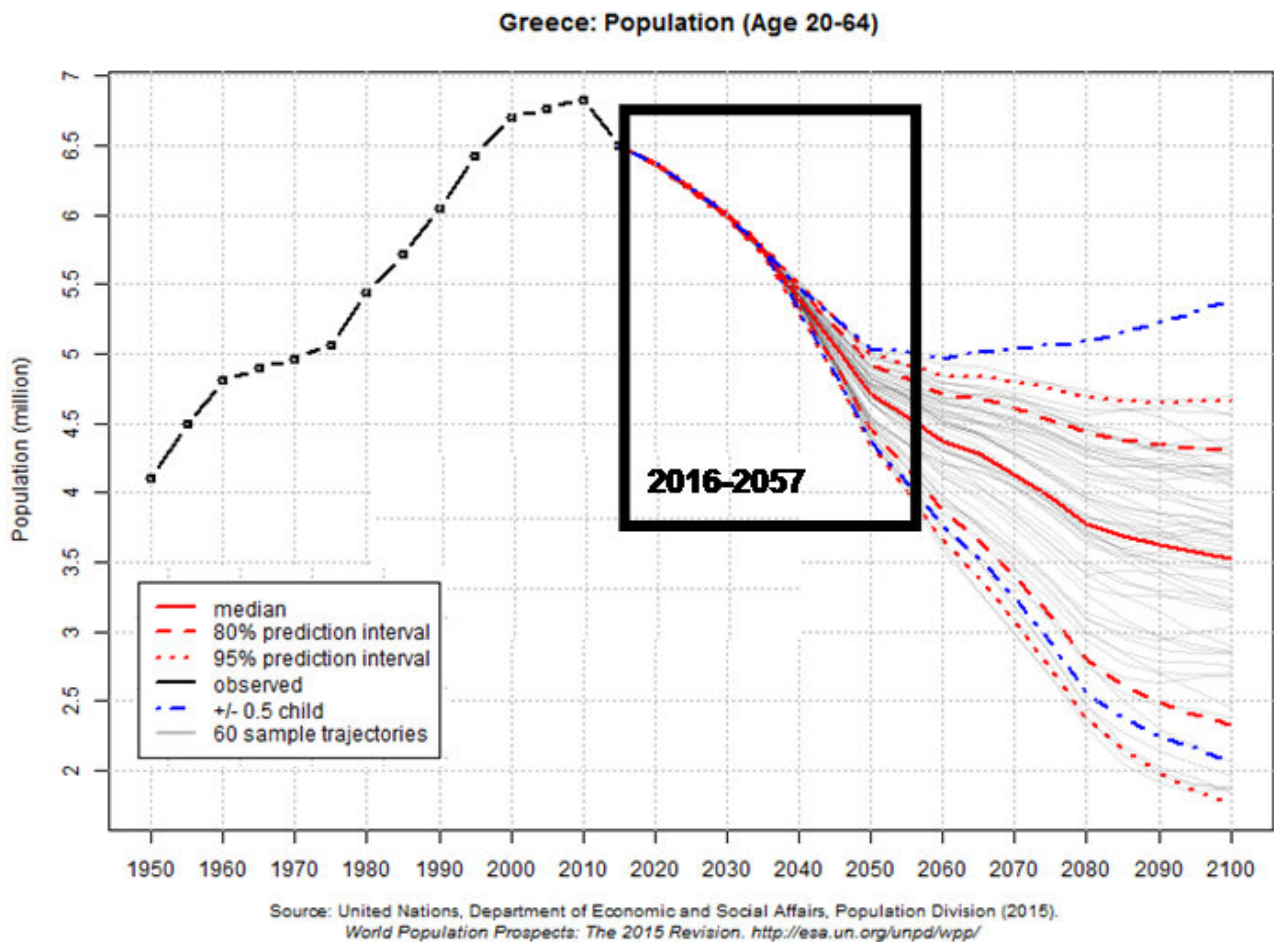
Γράφημα 7

Greece: Population (Age 0-19)

Source: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015).
World Population Prospects: The 2015 Revision. <http://esa.un.org/unpd/wpp/>

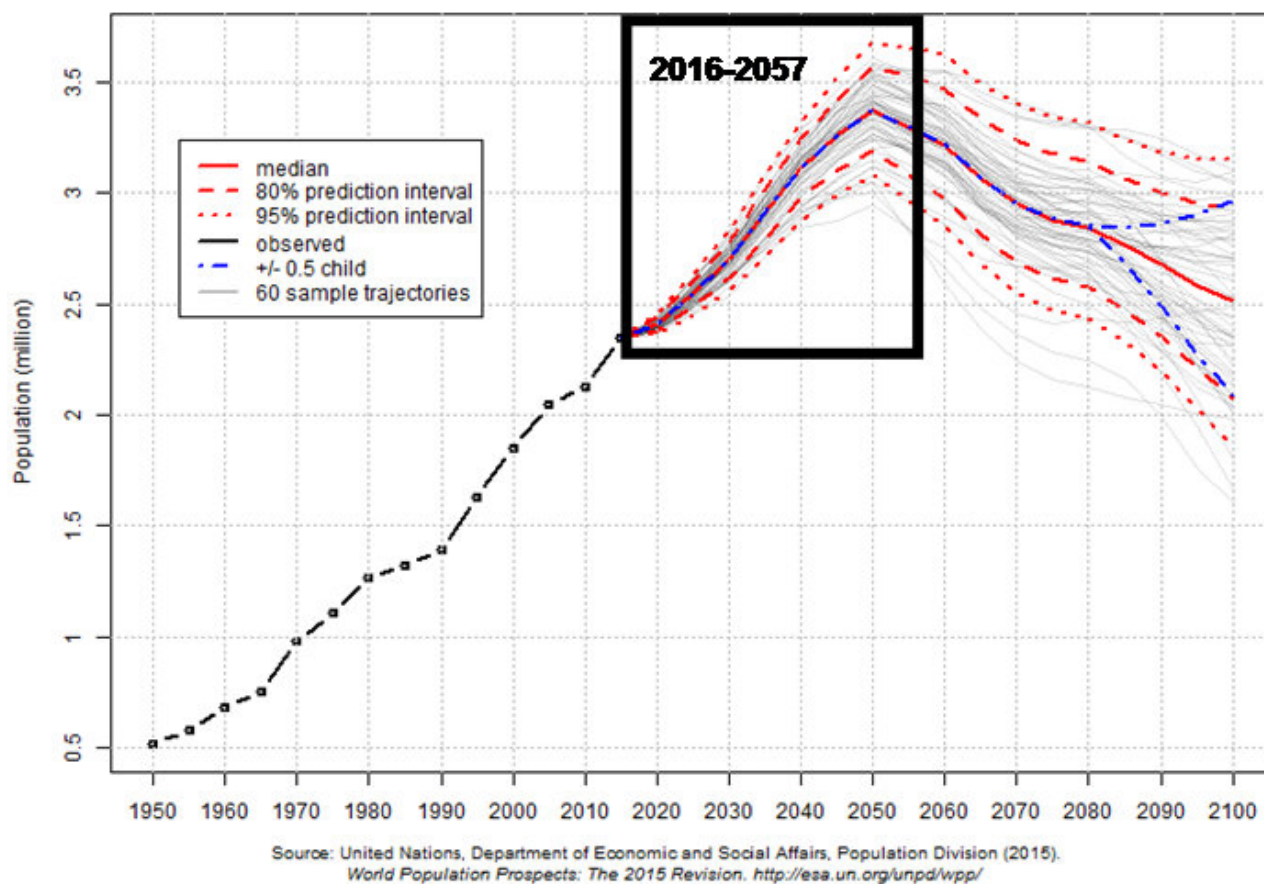
Γράφημα 8

Γράφημα 9

Τέλος, στο γράφημα-10 παρατηρούμε την πρόβλεψη για μια μεγάλη αύξηση των ατόμων άνω των 65 ετών στο άμεσο μέλλον, που θα αρχίσει να αντιστρέφεται μετά το 2050.

Greece: Population (Age 65+)

Γράφημα 10

Επίλογος

Η συζήτηση σε ό,τι αφορά το παρόν και το παρελθόν θα έπρεπε να συσχετίζεται με αυτό που ανοίγεται μπροστά μας και είναι ιδιαίτερα απειλητικό τόσο τις πρώτες τρεις δεκαετίες και μέχρι το 2050, αλλά και στη συνέχεια δοκιμάζοντας συνολικά την ύπαρξη μας μέχρι το τέλος του αιώνα. Η εξυπηρέτηση του χρέους, η δημογραφική γήρανση και η συρρίκνωση της μεσαίας τάξης είναι τρεις παράγοντες που από μόνοι τους και σε συνδιασμό θα καθορίζουν την τύχη και την επιβίωση μας. Οι τρεις Σφίγγες, που καθορίζουν το μέλλον μας ανάλογα με την απάντηση που δίνουμε στους υπαρξιακούς γρίφους που μας θέτουν. Μέχρι τη στιγμή που η δημιουργική αντίδραση της μεσαίας τάξης στην φθορά και τον αφανισμό λόγω της υπερφορολόγησης και της υφαρπαγής του εναπομένου πλούτου της, θα δώσει το γενικό σήμα για την έξοδο της πλειονότητας από το αδιέξοδο.

Οι εικόνες που έρχονται ήδη από το άμεσο μέλλον θα έπρεπε να έχουν ήδη κινητοποιήσει τα καλύτερα εθνικά μας αντανακλαστικά. Αντ' αυτού λαμβάνονται σπασμωδικά ημίμετρα που ανακυκλώνουν το αδιέξοδο αφενός διότι οι πολιτικοί δεν τολμούν και αφετέρου διότι οι δανειστές δεν ενδιαφέρονται ή και δεν θέλουν να αποφασιστούν και να εφαρμοστούν μεγάλες τομές, οπωσδήποτε συναινετικές, αλλά διαφορετικού πολιτικού ήθους που θα λαμβάνει υπ' όψιν τα συμφέροντα του συνόλου και όχι μόνο κάποιων κοινωνικών ομάδων ή κέντρων εξουσίας, εντός ή εκτός της χώρας, καθώς και τα συμφέροντα όλων των γενεών.

Πηγές

Credit Suisse. [*The Global Wealth Report 2015*](#)

Eurostat. [*People at risk of poverty or social exclusion by age and sex*](#)

ΕΛΣΤΑΤ. [*Φυσική κίνηση πληθυσμού*](#)

United Nations Population Division. [*World Population Prospects, the 2015 Revision*](#)

Φωτό: Salvador Dali, *Three Sphinxes Of Bikini*, 1947

Article in English: [*Greece: Debt, demographics and middle class.*](#)

Twitter: [@BlogGnathion](#)